

УДК 342.5

КАРПУНЦОВ В.В.

ПРОЦЕСУАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ТА ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ ПОДАНЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СТОСОВНО НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ ТА СУДДІВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Підкреслено роль Вищої ради правосуддя в процедурах, що стосуються притягнення судді до кримінальної відповідальності за вмотивованим клопотанням Генерального прокурора або його заступника. Вказано про право народного депутата оскаржити в загальному порядку захисту своїх прав і свобод дії чи бездіяльність органів і посадових осіб досудового розслідування. Розкрито зміст терміну «притягнення до кримінальної відповідальності» відносно народного депутата України, що проявляється в разі скоєння ним злочину і за наявності захисного імунітету недоторканності. Звернено увагу на особливості здійснення процедур затримання народного депутата як тимчасові запобіжні кримінально-процесуальний і як адміністративно-процесуальний заходи, а також арешту (взяття під варту) як кримінально-процесуального запобіжного заходу і арешту як адміністративного стягнення за вчинене правопорушення. Вказано про критерії достатності, законності і обґрунтованості подання, яке знаходиться в процесуальній компетентності Генерального прокурора України, та дотримання розумності строків як однієї із засад кримінального провадження. Підкреслено відсутність визначення в чинному законодавстві порядку провадження в справі про кримінальне правопорушення, вчинене народним депутатом, у випадку, коли не одержано згоди парламенту на притягнення такої особи до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: органи прокуратури, процесуальна компетенція, народний депутат, суддя, процедура.

Подчеркнута роль Высшего совета правосудия в процедурах, касающихся привлечения судьи к уголовной ответственности по мотивированному ходатайству Генерального прокурора или его заместителя. Указано право народного депутата обжаловать в общем порядке защиты своих прав и свобод действия или бездействия органов и должностных лиц досудебного расследования. Раскрыто содержание термина «привлечение к уголовной ответственности» в отношении народного депутата Украины, что проявляется в случае совершения им преступления и при наличии защитного иммунитета неприкосновенности. Обращено внимание на особенности осуществления процедур задержания народного депутата как временные меры (уголовно-процессуальные и как административно-процессуальные меры), а также ареста (заключения под стражу) как уголовно-процессуального пресечения и ареста как административного взыскания за совершенное правонарушение. Указаны критерии достаточности, законности и обоснованности представления, которое находится в процессуальной компетентности Генерального прокурора Украины, и соблюдения разумности сроков как одной из основ уголовного производства. Подчеркнуто отсутствие определения в действующем законодательстве порядка производства по делу об уголовном правонарушении, совершенном народным депутатом, в случае, если не получено согласие парламента на привлечение такого лица к уголовной ответственности.

Ключевые слова: органы прокуратуры, процессуальная компетенция, народный депутат, судья, процедура.

The role of the Supreme Council of Justice in procedures concerning the bringing of a judge to criminal liability on a motivated petition of the Prosecutor General or his deputy is underlined. It is indicated the right of the people's deputy to appeal, in the general order of protection of own rights and freedoms, the actions or inaction of bodies and officials of pre-trial investigation. The meaning of the term "prosecution" with respect to the people's deputy of Ukraine is disclosed, which is manifested in the case of crime commission by him and if there is the immunity. The attention is paid to the peculiarities of the implementation of detention procedures of a people's deputy as a temporary preventive criminal-procedural and as an administrative-procedural measures, as well as arrest (detention) as a criminal procedural preventive measure and arrest as an administrative penalty for a committed offense. The criteria of sufficiency, legality and validity of the submission, which is in the procedural competence of Prosecutor General of Ukraine, and observance of terms reasonableness as one of the principles of criminal proceedings are indicated. It is specified the absence of a definition in the current legislation of the procedure in the case over a criminal offense committed by a people's deputy in the context of consent absence of the parliament for bringing such a person to criminal liability.

Key words: public prosecution bodies, procedural competence, people's deputy, judge, procedure.

Вступ. Сучасна новелізація процесуального законодавства, конституційно-правового і процесуального статусу органів прокуратури передбачає трансформацію ролі прокурора як суб'єкта правозастосування, що забезпечує справедливість. Вказане визначає нагальну потребу системного аналізу його процесуальної компетенції, з'ясування нових обставин диференційованих процесуальних порядків, в яких проявляється процесуальна компетенція органів прокуратури України, особливо із складних питань, коли процесуальна компетенція органів прокуратури реалізується відносно народних депутатів України та суддів як суб'єктів, що наділені конституційно-правовим статусом.

Постановка завданнями. Сучасна модернізація судової системи, закріплена Конституцією України, в чинному матеріальному і процесуальному законодавстві спрямована на впровадження новітніх форм і стандартів захисту прав і свобод громадян, прав та законних інтересів юридичних осіб. Вказане стосується і органів прокуратури, реформу якої із внесенням змін до Конституції України у 2016 не завершено, проте було започатковано принципову новелізацію функцій і процесуальної компетенції прокурора. За таких умов організація діяльності прокуратури України повинна бути якісно вдосконалена, відповідно до конституційних принципів, міжнародних стандартів і нових реалій суспільного життя, оскільки, таким чином, можна буде вказувати про позитивні суспільні перетворення. У цьому контексті трансформація ролі прокурора як суб'єкта правозастосування, що забезпечує справедливість, визначає нагальну потребу системного аналізу його процесуальної компетенції, з'ясування нових обставин диференційованих процесуальних порядків, в яких проявляється процесуальна компетенція органів прокуратури України.

Вказане набуває особливого значення у випадках, коли процесуальна компетенція органів прокуратури реалізується в разі внесення до Верховної Ради України та Вищої ради правосуддя подань за матеріалами розслідування кримінальних правопорушень відносно окремих категорій посадових осіб Верховної Ради України та суддів. Складність реалізації органами прокуратури процесуальної компетенції відносно цих посадових осіб впливає не тільки з їх конституційного статусу, а й з особливостей процедур вирішення відповідно до закону питань стосовно предмету притягнення до відповідальності.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в науковому пошуку напрямків побудови моделі застосування органами прокуратури процесуальної компетенції щодо народних депутатів і суддів. Першочерговим науковим завданням досягнення цієї мети виступає визначення перспективних напрямів удосконалення теоретичних основ та практики застосування процесуальної компетенції органами прокуратури, що стосується внесення до Верховної Ради України та Вищої ради правосуддя подань за матеріалами розслідування кримінальних правопорушень стосовно народних депутатів України та суддів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На рівні монографічного дослідження функції прокуратури аналізували Ю.М. Грошевий, В.М. Гусаров, Л.М. Давиденко, Р.А. Жоган, В.С. Зеленецький, М.І. Мичко, М.В. Косюта, В.С. Кравчук, М.Л. Лісовий, І.С. Марочкін, О.Р. Михайленко, С.А. Паршак, Ю.Е. Полянський, В.В. Сухонос, В.Я. Тацій, Є.В. Фесенко, М.К. Якимчук та інші.

Стосовно процесуального примусу підстави, порядок застосування відповідних заходів, їх види були проаналізовані в цивільному процесі [1, с. 518–541]. Однак за умови принципового оновлення конституційного статусу прокуратури [2], законодавства про судоустрій [3] процесуального законодавства [4] проблема встановлення та характеристики особливостей юридично-процесуальних повноважень органів прокуратури набуває актуальності.

Виклад основного матеріалу. Частиною третьою статті 80 Конституції України встановлено, що «Народні депутати не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані» [2].

Конституційний Суд України неодноразово розглядав законопроекти про виключення частини третьої статті 80 Конституції України на предмет відповідності статті 157 Конституції України та визначив правову позицію, за якою такі зміни стосуються лише спеціального статусу народних депутатів і не обмежують права громадянина. Верховна Рада України не сформувала в депутатів політичну волю «більшості» на сприйняття таких змін.

На відміну від народних депутатів України, частина 4 статті 126 Конституції України визначає, що суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалені ним судові рішення, за винятком злочину та дисциплінарного проступку. Відповідно до пункту 2 частини 5 статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3] незалежність суддів забезпечується недоторканістю та імунітетом судді. Разом із тим суддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності за вмотивованим клопотанням Генерального прокурора або його заступника тимчасово може бути відсторонений від посади з можливістю продовження строку такого відсторонення не більше двох місяців Вищою радою правосуддя. Стосовно юрисдикції судів, до яких можуть звертатися судді, яким інкримінується обвинувачення у скоєнні злочину, зокрема, за статтею 375 Кримінального кодексу України [5], то всі питання ретельно перевіряються Вищою радою правосуддя на підставі внесеного до Вищої ради правосуддя клопотання Генеральним прокурором або його заступником згідно зі статтею 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Слід звернути увагу на морфологію побудови змістовного аналізу правовідносин процесуальної компетенції прокурора. У межах порушеної кримінальної справи народний депутат у загальному порядку захисту своїх прав і свобод може оскаржити дії чи бездіяльність органів і посадових осіб досудового розслідування, оскільки до введення правового режиму підозрюваного, коли йому вручене відповідне повідомлення, яке оголошено прокурором (слідчим) у вигляді постанови про обвинувачення, безумовно діють гарантії депутатської недоторканності. Йдеться про повноваження слідчого судді місцевого суду, юрисдикція якого дозволяє розглядати і вирішувати питання захисту і повноваження порушених прав і свобод особи. У подальших стадіях кримінального провадження діють спеціальні правила, передбачені главою 37 Кримінального процесуального кодексу України [6].

Відносно народного депутата України в статті 80 Конституції України, статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» [7] використання терміну «притягнення до кримінальної відповідальності» пов'язано із скоєнням ним злочину, і тому за наявності захисного імунітету недоторканності цей термін означає: а) забезпечити народного депутата України від незаконного втручання в його депутатську діяльність (публічно-правову) діяльність; б) виконання прокурором, органами досудового розслідування спеціальних умов встановлених кримінально-процесуальним кодексом для цієї категорії посадових осіб; в) врегулювання законами всіх процедур отримання згоди Верховної Ради України на застосування процесуального примусу за наявності достатнього обсягу переконливих, законно зібраних доказів і внесення виключно Генеральним прокурором (в.о. Генерального прокурора) подання до Верховної Ради України щодо обвинувачення народного депутата України в конкретному кримінальному правопорушенні.

Другим наступним важливим положенням частини третьої статті 80 Конституції, частини першої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» є затримання народного депутата як тимчасові запобіжні кримінально-процесуальний і як адміністративно-процесуальний заходи, але застосування їх до народного депутата України можливо лише за згодою Верховної Ради України, з дотриманням частини другої статті 16 Конституції України і процесуальних законів. Тобто затримання народного депутата допускається лише за згодою Верховної Ради України незалежно від наявності її згоди на притягнення цього народного депутата до кримінальної відповідальності.

Третім положенням частини третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» стосовно арешту народного депутата встановлено, що арешт (взяття під варту) як кримінально-процесуальний запобіжний

захід і арешт як адміністративне стягнення за вчинене правопорушення можуть бути застосовані до народного депутата лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією України і законами.

Таким чином, згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 26 червня 2003 року № 12-рп в справі про гарантії депутатської недоторканності [8], положення частини другої статті 27 Закону стосовно затримання народного депутата в контексті положень частини третьої статті 80 Конституції треба розуміти так, що затримання чи арешт народного депутата можливі за згодою Верховної Ради України незалежно від наявності її згоди на притягнення цього народного депутата до кримінальної відповідальності.

Вказане Рішення Конституційного Суду України відповідає пріоритетам розуміння статусу народного депутата, який закріплений у Конституції та спеціальних законах України, і ніхто не має права обмежувати його повноваження, оскільки вони спрямовані на реалізацію компетенції парламенту шляхом їх спільної діяльності на пленарних засіданнях Верховної Ради. Процесуальна компетенція органів прокуратури враховує, що така діяльність забезпечується правовими гарантіями від неправомірних дій та бездіяльності з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій тощо.

Спираючись на положення Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, інших законодавчих актів та рішення Конституційного Суду України від 27.10.1999 року № 9-рп/99 [9]), можемо зробити висновок, що народний депутат України може набути процесуального статусу підозрюваного у відповідному кримінальному провадженні виключно в разі настання двох таких послідовних умов, таких як: 1) надання згоди Верховної Ради України на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності; 2) письмове повідомлення про підозру народному депутату України Генеральним прокурором України (в.о. Генерального прокурора України) у встановлений строк, про що зазначалося в попередньому питанні. Після здійснення таких дій народний депутат України набуває процесуального статусу підозрюваного. Проте зміна процесуального статусу не означає можливості застосування до народного депутата запобіжних заходів у вигляді затримання та тримання під вартою, оскільки навіть за таких умов продовжує діяти інший елемент депутатської недоторканності, що забороняє затримання чи арешт народного депутата України без окремої згоди Верховної Ради України.

Для отримання згоди Верховної Ради на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності органи прокуратури як процесуальні керівники виходять із того, що обсяг процесуальної компетенції повинен бути спрямований на підтвердження факту причетності та мати реально доказову мотивацію щодо достатності фактів, що підтверджували обставини вчинені особою суспільно небезпечного діяння. Професійна кваліфікація предмета дослідження і ознаки винуватості безпосередньо кореспондують із критеріями достатності, законності і обґрунтованості подання, яке знаходиться в процесуальній компетенції Генерального прокурора, оскільки в подальшому особливий порядок кримінального провадження передбачає внесення подання відносно народного депутата України до парламенту саме Генеральним прокурором. На це вказує пункт 1 статті 480 Кримінального кодексу в редакції Закону №1798-VIII від 21.12.2016 року.

Однією із засад кримінального провадження є розумність строків, правове регулювання якої визначено статтею 28 Кримінального процесуального кодексу України. Так, відповідно до ч. 1 цієї статті під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними в разі надання Верховною Радою України згоди на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності, затримання чи арешту. Генеральний прокурор України (в.о. Генерального прокурора України) повинен у цей же день скласти та вручити йому повідомлення про підозру, а якщо це неможливо – виконати такі дії в спосіб, передбачений КПК, що означає відповідно до частини 3 статті 80 Конституції України та частини 1 статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України», народний депутат України не може бути без згоди Верховної Ради України притягнений до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований.

Правозастосовча практика застосування запобіжних заходів відносно суб'єктів поки що не склалась, оскільки залежить у цей період від Вищої ради правосуддя, і тому процесуально прокурор має виконувати процесуальне керівництво органами досудового розслідування виключно за вимогами норм Кримінального процесуального кодексу України.

Проведення дослідження вказаних проблем зобов'язує нас підкреслити ще одну важливу обставину. Йдеться про те, що законодавством України не визначено порядок провадження в

справі про кримінальне правопорушення, вчинене особою, яка користується імунітетом, у випадку, коли не одержано згоди парламенту на притягнення такої особи до кримінальної відповідальності. Проте, виходячи з положень Кримінально-процесуального кодексу України, можуть бути кілька варіантів продовження провадження в справі. Наприклад, подальший хід провадження в справі про кримінальне правопорушення, вчинене народним депутатом України буде залежати від того, коли саме його вчинено та коли Генеральний прокурор України звернувся до Верховної Ради України з поданням про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата Країни.

У випадку, якщо кримінальне правопорушення вчинено до обрання особи народним депутатом України і Генеральний прокурор України звернувся до Верховної Ради України з поданням про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності новообраного народного депутата України під час виконання ним депутатських повноважень, а Верховна Рада не дала такої згоди, кримінальна справа не може бути закрита: Генеральний прокурор України повинен продовжити строк досудового слідства на час виконання народним депутатом України його депутатських повноважень. Після припинення депутатських повноважень така особа нести кримінальну відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення на загальних підставах, за умови, що при цьому не минули строки давності притягнення до кримінальної відповідальності.

У разі, коли кримінальне правопорушення вчинено під час виконання народним депутатом України депутатських повноважень, незалежно від того, коли (під час або після припинення виконання депутатських повноважень) Генеральний прокурор України звернувся до Верховної Ради України з поданням про надання згоди на притягнення особи до кримінальної відповідальності, за відсутності згоди Верховної Ради України, особа не нести відповідальність за вчинене нею кримінальне правопорушення. Враховуючи те, що рішення Верховної Ради України з питань про надання (ненадання) згоди на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності є остаточним, незалежно від того, чи продовжить Генеральний прокурор України строк досудового слідства, в будь-якому випадку після закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка користувалася депутатським імунітетом, буде неможливим. Таким чином, процесуальна компетенція прокурора у всіх випадках підпадає під судовий адміністративний контроль, коли в порядку адміністративного судочинства прокурор повинен доводити всі вказані позиції в разі оскарження його дій (бездіяльності) особою – учасником цих правовідносин.

Висновки. За ознаками скоєння злочину кримінальний процес відносно народних депутатів України та суддів – вельми специфічна конструкція, і тому морфологічна модель застосування прокурором процесуальної компетенції складається з комплексу елементів розслідування за законом, що відбиває предметну характеристику кримінального судочинства. Особлива роль прокурора полягає в тому, що вона спрямована на забезпечення законності щодо дотримання конституційних гарантій особи, яка скоїла правопорушення і повинна нести кримінальну відповідальність. Процесуальна компетенція органів прокуратури відносно осіб, які мають конституційно встановлений порядок захисту від будь-яких незаконних посягань та помилок слідства, а відповідно, всі повноваження процесуального керівника прокуратури, обумовлені спеціальними процесуальними діями, які виникають із публічно-правових відносин і конституційного статусу відповідної посадової особи – народного депутата України і судді.

Список використаних джерел:

1. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути: монографія / В.В. Комаров та інші. Х.: Право, 2016. 848 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змінами). Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII (із змінами). Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31 (29.07.2016). Ст. 545.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 №2147-VIII. Голос України. 2017. 11. - 28.11.2017. № 221-222.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами). Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26 (29.06.2001). Ст. 131.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (із змінами). Офіційний вісник України. 2012. № 37 (25.05.2012). Ст. 1370.

7. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-ХІІ (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 1993. № 3 (19.01.93). Ст. 17.

8. У справі про гарантії депутатської недоторканності: Рішення Конституційного Суду України від 26.06.2003 № 12-рп/2003. Офіційний вісник України. 2003. № 28 (25.07.2003). Ст. 1381.

9. У справі про депутатську недоторканність: Рішення Конституційного Суду України від 27.10.1999 року № 9-рп/99. Офіційний вісник України. 1999. № 44 (19.11.99). Ст. 2193.

УДК 343.14

ШУЛЬГА Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З МІЖНАРОДНИМ СПІВРОБІТНИЦТВОМ

У статті проаналізовано особливості проведення допиту в режимі відеоконференції в межах міжнародного співробітництва в кримінальних провадженнях. Проаналізовано кримінальне процесуальне законодавство, поширені наукові погляди та висловлено авторські міркування щодо вдосконалення законодавства.

Ключові слова: допит, відеоконференція, підстави, дача показань, запит про міжнародну правову допомогу.

В статье проанализированы особенности проведения допроса в режиме видеоконференции в рамках международного сотрудничества по уголовным производством. Проанализированы уголовное процессуальное законодательство, существующие научные взгляды и высказаны авторские предложения по усовершенствованию законодательства.

Ключевые слова: допрос, видеоконференция, основания, дача показаний, запрос о международной правовой помощи.

The article analyzes the peculiarities of conducting interrogation in the mode of videoconference in the framework of international cooperation in criminal proceedings. The criminal procedural law, the existing scientific opinions and author's considerations concerning the improvement of the legislation are analyzed.

Key words: interrogation, videoconference, grounds, giving testimony, request for international legal assistance.

Вступ. Міжнародне співробітництво в кримінальному судочинстві зумовлене розвитком світових політичних, економічних, соціальних і правових відносин. Внаслідок постійного зростання міграційних процесів і збільшення кількості осіб, що перетинають державний кордон, є збільшення злочинності. У зв'язку із цим необхідно покращити співробітництво України з іншими державами в галузі процесуального законодавства для взаємодії правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень.

Міжнародне співробітництво під час розслідування кримінальних правопорушень на законодавчому рівні врегульовано на достатньому рівні. Так, важливу роль серед міжнародних договорів, що регулюють співробітництво держав, відіграють: Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950 р.), Європейська конвенція про видачу правопорушників (1957 р.), Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959 р.), Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах

© ШУЛЬГА Н.В. – ад'юнкт кафедри кримінального процесу (Національна академія внутрішніх справ)